

nosti na sebi; pošten pa poštenost; pogumen pa pogumnost; moder pa modrost.

V slovenskem se skončujejo take posnete imena (abstrakta) na ost, stvo.

3) Iz časovnikov... aufführen = Aufführung; achten = Achtung; erklären = Erklärung; erledigen = Erledigung.

Kar je pa posebno pomniti, da se Slovenec ogiblje, kolikor se da, abstraktnih imen in neologizmov (na novo izkovanih besedi) in takšne stavke rajši razvozlá, in v kratke stavke razmota, n. p. Die gute Aufführung der Kinder macht den Aeltern Freude = Starše veseli, če se otroci lepo obnašajo... Die Erledigung des Gesuches ist noch nicht erfolgt... Prošnja še ni bila rešena...

Tako naj skuša učitelj razjasnovati imena učencem, da bodo imeli djansko korist od tega; drugo najde pa v šolski knjigi...

Toliko za letos; z božjo pomočjo drugo leto dalje.

Pomenki

o

slovenskem pisanji.

XLIX.

U. Skor, skoro, skorej, skoraj in kmal, kmali, kmalo, kmalu — pa si reva pomagaj, če si veš in znaš!?

T. Piše se res ta in una beseda tako; pa vendar ne vem, ali bi se smelo o kateri obliki reči: ta je gotovo napéna!

U. Kaj torej pomeni skor, in od kod tolikanj različna pisava?

T. Skor' v stsl. celer, velox, torej namesti jera o, skoro (celeriter, velociter) narečje, kakor hitro, naglo, dobro, skoro (iz skor ali skori, a, o). Skorej je nekdanji skazavni, ki se časi še rabi, kakor sva se že pomenkvala, v nekterih besedicah: zgorej, spodej, zunej, zadej; in skoraj je ali le priterjeni ej ali pa iz skora z j raztegnjeni rodivnik, kakor sedaj, nekdanj, davnaj itd. Metelko že in Murko imata vse te pisave, in Metelko še posebej pravi, da se že po spodnjem Kranjskem čuje na tanko skoro namesti skoré, skorej, kakor sploh prilogi za narečja: malo, veliko,

težko nese, pravično sodi; skor, skorej (fast, beinahe) tako lep; de bi le skorej (bald) prišel itd.

U. Sej tudi kmali je bald; kaj mi veš povedati o tej besedi?

T. Metelko ima v slovnici svoji *kmal*, *kmalo* in *kmal'* s polglasnikom na koncu, ter pravi, da je *mal* s pridjanim *k* narejeno tako, kakor *viško*, *kviško* (hinauf) itd.; v sestavi je *vsekmali* (alles auf einmal, mit einem Worte). Ravno iz tega je *dosihmal*, *posihmal* (sih je rod. in skaz. iz stsl. *s'*, *hic*).

U. Ali so drugi jezikoslovci, p. Miklosič, tudi te misli?

T. Miklosič piše: „*Mal*, aus dem deutschen entlehnt, ist meist indeclinabel; do tega *mal*, do tega *mao*; od *séh mal*, po *séh mal*, po *téh mal*. ob die schreibung *kmalu* richtig sei, darf daher bezweifelt werden; gewiss unrichtig ist *kmalo*. Für koliko krat liest man koliko kratov, pres. 136. 185. (Cf. Vergl. Gramm. der slav. Spr.-Formenlehr.)

U. To meni vselej naj teže dé, kadar kdo v pisanji kaj zaverže, pa ne pové zakaj; „gewiss unrichtig ist *kmalo*“ — zakaj? Ali se ne da morebiti kot prirečje opravičiti, kakor p. skoro in kôpa družih. Veliko bolj nenavadna se mi zdi pisava *kmalu*. Da je Primož Truber nekdaj tako pisaril ali pa očanec Marko, to vem; da je pa izverstno pisal tedaj v zgled našim sedanjim prebistrim jezičnikom, to mi nikakor ne gre v glavo. Hentana butica mora biti buča moja!

T. Kako se skazati da *kmalu*, ti hočem povedati preučeno. Da so kdej imeli dvojno sklanjo, imensko po imenih in zaimensko po zaimenih, sem ti že o drugi priliki razkladal. Po imenski (jelen, *a*, *u*...) bi bil torej zavoljo predloga *k* dajavni sklon *k malu*, ali skupej *kmalu* (zumal); po zaimenski (*i*, *jega*, *jemu*...) pa *k malemu*, kakor *k večemu*, ki se tu pa tam sliši.

U. *Kmalu* je po tem takem imenska sklanja staroslovenska! To je pa res preučeno!

T. In meni se dozdeva, da ni nič družega, kakor nekdanji *kmalu* v srednjem spolu *u* namesti *o*; — sej je tudi Truber pisal in *Marko*: *dobru*, *srečnu*, *blagu*, *vinu*, in naš Dolenec hvali še sedaj *sladku vinu*, *Ribničau* pa svoje *dobru blagu*!

U. Ali so druge oblike (kmal, kmali, kmalo) napačne?

T. Niso ne, vsaj po moji misli ne. Po izreki in sicer precej splošnji izreki se da skazati kmali, ker se *l* čisto glasi, in kmal, ker se izrekuje sim ter tje kakor delae (delal), peljar (peljal), dae (dal) itd. Jest pišem naj raji kmali.

U. Torej le kmalo je očitno napèno?

T. Menda ni tako očitno, vsaj spričano ni; sploh se piše, govori tudi, besedo lepo spreminja, po kaj bi se zametovalo! Razlika me mika.

U. Ako je res tuje, naj se pa ne zametuje, ampak vsekmalu zaverže! Rabimo potlej namesti nje raji besedo skor, skoro, skorej, skoraj, ki ravno tisto pomeni in je menda vsaj naša?

T. Schier schier — toda nikar se ne boj, ker celo nemški jezikoslovci dokazujejo, da je Nmec besedo to ukrad Slovcu ter jo razlagajo ravno iz našega skor, skori, skoro (celeriter).

U. Sej to zna Nmec; toda bode ga le naše pezdirje, bruna v svojem očesu pa ne vidi!

L.

U. „Seli so na tla“ in „je na tla pal“ — se mi celo prenežno zdí; po katerem pravilu se pa to godí?

T. Po pravilu, ktero je veljalo nekda v staroslovensčini in veljá še zdaj v jugoslovanskih jezicih, da se *d* in *t* v glagolih *L* reda iztika ali izpusča ter piše: sèl, pàl, cvèl, cvela je, prela je, sneli so itd.

U. Pa se govori tudi sedel, padel, cvetel, cvetla je, predla je, snedli so .. po Slovenskem.

T. Tjade, ker Slovenci nismo komej kejl! Tudi v tem strinjamo gorenške in dolenske Slovcane, ker pravimo sedel in sel sem, padla in pala je.

U. Blisk in tresk — ali bi ne bilo bolj pametno, da bi Slovcane imenovali, kakor Kranjec-bistra glava-imenuje svoje Slovence, gorenške in dolenske ali celo gorenjske in dolensjske Slovcane namesti severne in južne ali severo- in jugo-Slovcane?

T. I mene prehaja zdaj merzlica zdaj vročica, kadar

imenujem Slované severne ali pa južne! Pa — pustiva zdaj to!

U. Torej „seli so na tla“ in „pal je na tla“! —

T. Janežič pojasnuje to pisavo ter pové v opombi k I. versti in I. razredu glagolskemu: „Po južnih in vzhodnih stranéh jezиковega obsega v opisovavnem deležniku zobnik redno izpada, korenov samoglasnik se pa bolj ostro izgovarja ali predteguje, n. pr. Čigar prejo prela, tega kruh jela. N. pr. — Spredej v glasoslovji piše takole: „Po Koroškem govore tu pa tam: šidlo m. šilo; motovidlo m. motovilo; kresadlo m. kresalo; jedel m. jel itd. prav po češki navadi“. — Ta razloček se najde tudi v naših starih predrazih brizinskih spominkih: modliti se, i modlim se im nam. moliti se, molim se jim; vsedli m. vseli. — Kakor Janežič razlaga to pisavo tudi *Metelko*, da jo imajo Dolenci in Notranjci še vedno, kakor druge narečja slovanske, ki jih *Dobrovski* šteje v I. versto (stsl., rus., serb.-hrov.).

Kako naj se naj manjši učenci učé številiti.

Obče znano je, da učenci to, kar vidijo, ložeje umejo in si v glavo bolj gotovo shranujejo. Sej tudi odrasčen človek reč, katero vidi, tančneje spozná, kakor uno, ktere ne vidi, ter tudi nje lastnosti in rabo lože razumé. Veliko več je tedaj živa potreba, da se učencem vse, kar se učijo, pokaže. To vodilo pa tudi pri rajtbah veljá. Učencem naj se pokaže, kaj je postavim: ena, dve, deset i. t. d. Za to pa rusovska mašina za rajtbe prav dobro streže. Nekteri stareji učitelji sicer terdijo, da za rajtbe aparatov ni, in da jih ne potrebujemo. Ali iz tega se vidi, da taki učitelji časnikov in koristnih bukev za šolsko omiko ne čitajo, ter ne vejo, kako v drugih krajih verli učitelji ravnaajo in napredujejo. V preteklem letu 1862. je bila v Londonu splošna razstava tudi za šolske stvari.

Bilo je tudi med drugimi važnimi rečmi devet aparatov za številkanje. Med temi je bila tako imenovana rusovska mašina za številkanje nekako taka le: